

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Горлівський інститут іноземних мов
Криворізький державний педагогічний університет
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
Ужгородський національний університет
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

**«ЛІТЕРАТУРА, ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА
У РАКУРСАХ ВЗАЄМОДІЇ»**

**Матеріали
I Всеукраїнської науково-практичної конференції**

4 листопада 2021 року

**Бахмут
2021**

УДК 82+159.9+305+37+81
Л64

Друкується за рішенням вченої ради
Горлівського інституту іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(протокол № 4 від 11. 11. 2021 р.)

Рецензенти:

д. філол. наук Н. В. Дьячок,
д. псих. наук С. П. Яланська

Редколегія:

д. філол. наук С. А. Комаров (головний редактор)
к. філол. наук І. О. Скляр (відповідальний редактор)
к. псих. наук Т. В. Борозенцева (відповідальний редактор)
к. філол. наук Є. М. Беліцька
д. філол. наук А. Р. Габідулліна
д. філол. наук Я. Ю. Голобородько
к. пед. наук Н. Г. Кошелева
д. філол. наук Т. М. Марченко
к. філол. наук Л. В. Суховецька

Л64 Література, психологія, педагогіка у ракурсах взаємодії: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (Бахмут, 4 листопада 2021 р.). Бахмут: ГПМ ДВНЗ «ДДПУ», 2021. 418 с.

У збірнику друкуються матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції «Література, психологія, педагогіка у ракурсах взаємодії», яка відбулася 4 листопада 2021 року.

Для наукових робітників, аспірантів, студентів, які здійснюють розвідки у галузі гуманітарних і суспільних наук.

УДК 82+159.9+305+37+81
© ГПМ, 2021

*І. О. Скляр
м. Бахмут*

УДК 82-024.63:57.02-055.2

**ПРО МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ АСПЕКТИ
ДИСЦИПЛІНИ ЗА ВІЛЬНИМ ВИБОРОМ
«ГЕРОЙКИ БЕЗВЛАДНІ ТА ПРИ ВЛАДІ В ЛІТЕРАТУРІ»**

Результат процесу модернізації освітніх програм першого (бакалаврського) рівня в Горлівському інституті іноземних мов 2021 р. ознаменувався появою оновленого каталогу дисциплін вільного вибору здобувачів. Серед 226 дисциплін вільного вибору на зазначеному рівні вищої освіти чільне місце посіла й *«Геройки безвладні та при владі в літературі»* [1].

У межах варіативної складової *загальноосвітньої* підготовки майбутніх фахівців *«Геройки...»* вирізняються своїм міждисциплінарним характером, тому розрахована на широку аудиторію слухачів.

Сучасні крос-дисциплінарні дослідження визначаються рядом підходів, зокрема: мультидисциплінарним, міждисциплінарним і трансдисциплінарним [див. 5, с. 8]. Для нас цілком прийнятним є транслювання професором А. Філіпенком розуміння про міждисциплінарність. «За міждисциплінарного підходу точки зору на спільну проблему двох дисциплін А та В інтегруються (поєднуються) для отримання більш узагальненого розуміння. У широкому значенні міждисциплінарність передбачає взаємну інтеграцію організаційних концепцій, методологічних процедур, епістемології, термінології, даних та організації досліджень і навчання» [5, с. 8].

Міждисциплінарна специфіка навчальної дисципліни за вибором характеризується інтеграцією знань з окремих освітніх компонент на основі виокремлення основного виду діяльності – *роботи з полікультурним текстом*, в якому відображено *історико-культурна, соціокультурна, психологічна,*

соціально-економічна, політична, правова проблематика. «Полікультуралізм підтримує ідею спілкування, обміну, взаємодії та взаємовпливу. <...> Полікультуралізм допомагає побачити зв'язок між власною культурою й іншими» [2, с. 69]. «Полікультурність – це такий принцип функціонування та співіснування в соціумі різноманітних етнокультурних спільнот з притаманним їм усвідомленням власної ідентичності, що забезпечує їх рівноправність, толерантність та органічність зв'язку з широкою спільнотою, взаємозбагачення культур» [3, с.236].

Інтегровальним центром навчальних знань у межах вибіркової дисципліни «Геройки безвладні та при владі в літературі» й окремих освітніх компонент є **спільне понятійне ядро**, що включає такі ключові поняття, як: *художнє слово, текст, структура тексту, художній твір, зображально-виражальні засоби, художнє мовлення, гендер, гендерні стереотипи, гендерні ролі, фемінологія тощо.*

Передумовами вивчення навчальної дисципліни за вибором загалом та загальноосвітньої підготовки майбутніх фахівців зокрема є опанування таких навчальних дисциплін на попередніх курсах, як: «Історія української літератури», «Зарубіжна література», «Аналіз художнього тексту. Жанри та стилі», «Філософія», «Політологія», «Право», «Психологія», «Соціальна психологія», «Диференційна психологія».

Навчальний зміст дисципліни спрямовано на поглиблення *загальноосвітніх компетентностей* здобувачів вищої освіти, на *оволодіння знаннями* про історію відносин жінки і влади в художній творчості, найбільші перешкоди для жінки на шляху до лідерства в будь-якій сфері, ознайомлення із гендерною тематикою змісту художніх творів з навчальних предметів «Українська література», «Зарубіжна література» в ЗСО; *формування навичок* філологічного прочитання літератури з гендерної тематики й проблематики, *розвиток умінь* літературознавчого аналізу художніх текстів українського та

європейського виміру як невід'ємної частин світової художньої культури, розуміння її як мистецтва слова.

Розглядаючи жінку-геройку як полікультурний текст, ми розширюємо міждисциплінарні можливості навчального курсу. У пригоді стає *фемінологія* (лат. femina – жінка і грец. logos – учення) як наука, що досліджує місце і роль жінок у суспільстві, психологічні, соціально-економічні, політичні, правові, соціокультурні умови, що сформувалися в суспільстві для реалізації спільних із чоловіками і специфічних інтересів жінок, забезпечення їх життєдіяльності в усіх сферах суспільного життя [див. 4]. Окремо акцентуємо увагу й на ліберальному та радикальному прояві фемінізму, в результаті чого здобувачі доходять висновку, що фемінізм – це свобода вибору. *Гендерологія* (англ. gender – рід, стать і грец. logos – учення) як власне міждисциплінарна наукова галузь сприяє розумінню психологічної і соціологічної проблематики гендерного розвитку особистості жінки. *Гендерна психологія* (грец. Psyche – душа і logos – учення) допомагає зорієнтуватись у характеристиках гендерної ідентичності, що обумовлюють соціальну поведінку жінки у процесі її соціалізації. Знання з *політологічної науки* розширюють уявлення здобувачів про специфіку закономірностей взаємовідносин соціальних суб'єктів в контексті політичної влади.

Полікультурним текстом у процесі опанування дисципліни вільного вибору «Геройки безвладні та при владі в літературі» постали різні за жанрами художні твори: «Білосніжка» бр. Грімм, «Снігова Королева» Г. Х. Андерсен, «Аліса в Країні Чудес» Л. Керрол, «Попелюшка» (Шарль Перро, брати Грімм), «Дванадцять місяців» С. Маршак; «Кассандра», «Осіньна казка» Лесі Українки, повість Г. Флобера «Іродіада», «Саломея» О. Вайльд, «Роксолана» П. Загребельного, антиутопія М. Етвуд «Оповідь служниці», «Солодка Даруся» М. Матіос, «Гербарій коханців» Н. Сняданко, «Фелікс Австрія» С. Андрухович, «Музей покинутих секретів» О. Забужко, «Страшний Тегеран» М. Каземі, «Веди свій плуг понад кістками мертвих» О. Токарчук, «Піаністка»

Е. Єлінек тощо; твори шкільної програми для ЗЗСО; нон-фікшн: Малала Юсуфзай та С'юзан Кейн «Я – Малала. Історія незламної боротьби за право на освіту», К. Степаненко «Жінки в політиці: світовий та український досвід», Жінки Центральної та Східної Європи у Другій світовій війні: гендерна специфіка досвіду в часи екстремального насильства» тощо; періодичні видання; кінотексти: «Усмішка Мони Лізи» (2003), «Ангели із залізними щелепами» (2004), «Диявол носить Prada» (2006) (за романом Лорен Вайсбергер), «Агора» (2009), «Коко до Шанель» (2009), «Ігри престолів» (2011-2019) (за романом «Пісня льоду й полум'я» Джорджа Мартіна), «Зроблено у Дагенхемі» (2010), «Залізна леді» (2011), «Леді» (2011), «Білосніжка та мисливець» (2012), «Білосніжка: помста гномів» (2012), «Великі очі» (2014), «Суфражистка» (2015), «Стажер» (2015), «Колетт» (2018), «За статевою ознакою» (2018) тощо (див. мал.).

Мал.1.

Жінка як полікультурний текст

Я – МАЛАЛА
Історія незламної боротьби за право на освіту
МАЛАЛА ЮСУФЗАЙ
з КРИСТІНА ЛЕМ

Доля жінки в Пакистані

МАРГАРЕТ ЕТВУД
ОПОВІДЬ СЛУЖНИЦІ

Тіком у зображенні проблеми жіночої безвладності стала антиутопія Маргарет Етвуд «Оповідь служниці» (1985).

СИЛА ДІЄЯТ
Маленькі історії великих вчинків

«Сила дієчат. Маленькі історії великих вчинків» («Книголав») містить 50 історій, що їх написали двоє — авторка Катерина Бабкіна й автор Марк Лівін

«Це зробила вона» у двох частинах — проект видавництва «Видавництво» — об'єднала 100 історій, що їх написали 100 авторів і авторок та проілюстрували 100 художників і художниць.

Дівчина чи жінка може бути якою завгодно та обирати будь-який вид діяльності

Це зробила вона
КЕ ТІЖ ЗРОБИЛА ВОНА

Мал.2.

Жінка як полікультурний текст

Владні жінки у казках

казки рясніють прикладаними володарок. Зазвичай, це **негативні образи**: зла мачуха-цариця хоче заволодіти падчерку-принцесою, батьківську улюбленицю, або через заздрість, або щоб усунути конкурентку своєї дочки на шляху до великого славку чи вигідного зам'яжжя.

У цій ситуації жінка вступає в гостру боротьбу за владу і в боротьбі користується **чоловічими методами**.

Казка «Білосніжка» (1812) брати Грім

Королева від чарівного дзеркала дізналася, що її падчерка Білосніжка виродилася за неї «З того часу, як бачила вона де Білосніжку, то в неї серце переверталася в грудях, так вона зненавиділа дівчинку. Та заздрість і зненависть росли в її серці, як погане бадилля, все вище та більше, і вже не давали королеві відпочинку ні вдень, ні вночі. Тоді вона гукнула до себе одного мисливця й сказала: «Одведи дівчину в ліс, бо я не хочу, щоб вона була в мене перед очима. Там повинен ти її вбити й принести мені, як повідку того, її язык та печінку».

Джерело: Казки братів Грім. У 4 т. / Переклад з нем. М. Харченко, Ф. Супруна, Д. Корзун та ін.; за ред. І. Труби. — К., Відень, Вернігора, 1919. — Т. 1 // World eBook Library (Database).

Мал.3.

Жінка як полікультурний текст

Владні жінки у кінотекстах

"Білосніжка": **полікультурний текст**

"Білосніжка" **в кінотекстах**

"Ігри престолів"

Казка «Попелюшка» (2015)

ЛІТЕРАТУРА

1. Каталог дисциплін вільного вибору здобувачів. URL: <http://dl.forlan.org.ua/pluginfile.php/40071/coursecat/description/katalog.pdf> (дата звернення: 15.09.2021).
2. Ковалинська І. В. Поняття «полікультурність» та «мультикультурність» у науковому дискурсі. *Освітологічний дискурс*. 2016. № 1 (13). С. 65–78.
3. Мичковська В. Поняття полікультурності як якості особистості: збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. 24 (1) С. 236–253. URL: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v24i1.641> (дата звернення: 15.09.2021).

4. Ткалич М. Г. Гендерна психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2011. 248 с.

5. Філіпенко А. С. Міждисциплінарна методологія: базові принципи. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/article/viewFile/3283/2959 (дата звернення: 15.09.2021).

*О. О. Скоробогатова, Ж. А. Юр'єва
м. Харків*

УДК 81'367.623

МОРФОЛОГІЧНІ СПІВПОЗИЦІЇ І ГАРМОНІЙНІСТЬ ВІРШОВАНОГО ТЕКСТУ

Вперше питання про здатність тих чи тих граматичних одиниць брати участь у створенні і підвищенні гармонійності поетичного тексту поставила у своїх працях Г.Ф. Калашникова у 80-х роках минулого століття. Ця теорія продовжувала традиції Харківської синтаксичної школи (див. докладно [2]). Тоді ця теза викликав активні заперечення багатьох синтаксистів. Але вже у 10-х роках століття нинішнього думка про здатність до участі у створенні гармонійності поезії одиниць граматичного рівня стала розглядатися як безумовна. Наприклад, у монографії К. Е. Штайн «Гармонія поетичного тексту» [3] зустрічаємо положення про більш високу гармонійність одних синтаксичних одиниць у порівнянні з іншими.

Повністю поділяючи погляди Г. Ф. Калашникової та її послідовників на здатність граматичних одиниць брати участь у підвищенні гармонійності поетичного тексту, вважаємо, що ця теза потребує підтвердження, і у своїх роботах прагнемо такі підтвердження представити.

Розглядаючи поняття «система мови», М. В. Панов виділяє три підходи до опису його сутності:

1. Системність є проявом «антихаосу»